

Bendrija „LEMTIS“

2012 metų ekspedicijos medžiaga

PROJEKTAS

LIETUVAI REIKŠMINGO KULTŪROS PAVELDO, ESANČIO UŽSIENYJE,
PAIEŠKA, IDENTIFIKAVIMAS IR PRIEŽIŪRA
CHAKASIJA

Ekspediciją rėmė

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

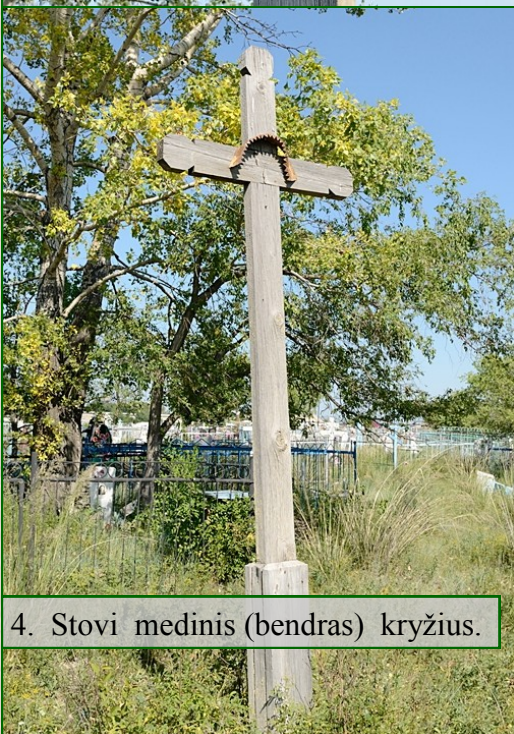

TURINYS

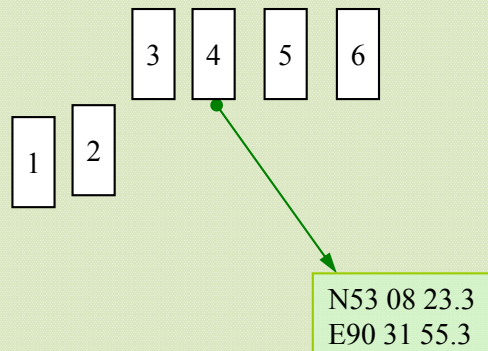
ASKIZAS	2 psl.
IMEKAS I	4 psl.
CHAROJUS	5 psl.
MATURAS	6 psl.
BALACHTAŠAS	7 psl.
MIZIUGOLAS	9 psl.
MALYJE ARBATAI	11 psl.
KRASNYJ KAMEN	14 psl.
BORODINO	15 psl.
SARALA	17 psl.
CIBULA	26 psl.
JUZIAKAI	27 psl.

ASKIZAS

Askizas yra už 100 km. į pietvakarius nuo Abakano.
Tai rajono centras, kuriame yra daug naujų parduotuvių, gyvenamų namų ir kitų objektų.
Kapinės yra tarp Askizo gyvenvietės ir geležinkelio Abaza - Abakanas.

4. Stovi medinis (bendras) kryžius.

1. Kaiburėlis ant kurio guli apipuvęs katalikiškas kryželis.

6. Cementinis paminklas su įcementuotu kryžiumi.

2012 metais kapinės aptvarkė projekto MISIJA SIBIRAS dalyviai.

IMEKAS I

Imekas I – tai buvusi Taštypo rajono pirmoji ferma.
Dar ir dabar yra apleistas, purvinas ir nykstantis kaimas.

Kapinės yra kairėje kelio pusėje, įkalnėje. Senoji dalis apaugusi medžiais.

Už 20 m – didelis medinis kryžius.
Gali būti pastatytas kaip bendras.

Čia radau tris lietuviškus kapus.

CHAROJUS

Charojus – tai buvusi Taštypo rajono trečioji ferma. Charojaus kaimas jau baigia sunykti. Yra tik kelios trobelės.

Kapinės yra gojelyje, tolokai nuo kaimo.

Radome tik du kapelius. Vienas iškastas. Stovi metalinis kryžius ir metalinės tvoros dalys atremtos į jį. Kitas kapas – tai betoninis monolitinis antkapis.

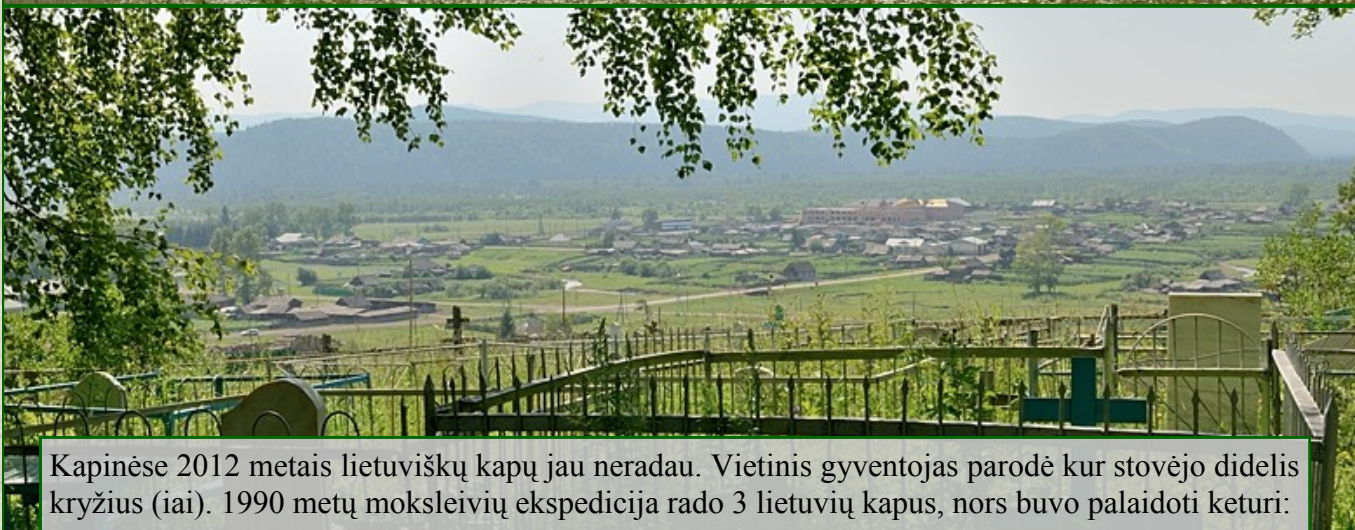
2012 metais kapelius aptvarkė
projekto MISIJA SIBIRAS dalyviai.

MATURAS

Maturas yra už 45 km. nuo Abazos, Abakano kalnuose, Maturo upės kairiajame krante. Buvęs miško pramonės ūkio centras.

1948 metais iš Alytaus, Lazdijų, Varėnos ir Trakų rajonų atvežta daug žmonių. Jie kirtu mišką. Daug tremtinių buvo perkelta į Ust Maturo, Balachtašo, Ados, Abazos miško kirtimo punktus. Mature liko tik 7 šeimos. Dar 19 šeimų gyveno ir dirbo kitame Maturo upės krante, taip vadinamoje Bazėje.

Kapinėse 2012 metais lietuviškų kapų jau neradau. Vietinis gyventojas parodė kur stovėjo didelis kryžius (iai). 1990 metų moksleivių ekspedicija rado 3 lietuvių kapus, nors buvo palaidoti keturi:

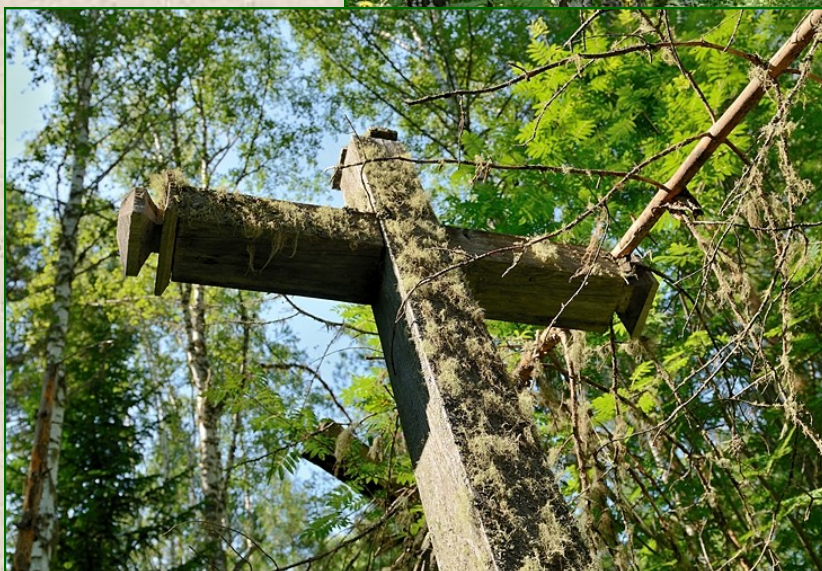
1.	Goncevič	Sofija	1948. 10. 18	82. m.	Senatvė
2.	Baržinskas	Petras	1949. 06. 08	81 m.	Plauč. uždegimas
3.	Šilauskas	Vaclas	1949. 06. 14	51 m.	Šird. dekompensac.
4.	Zimavičius	Viktoras	1949. 05. 19	68 m.	Šird. dekompensac.

BALACHTAŠAS

Balachtašas – tai buvusi už 7 km. nuo Maturio miško kirtėjų gyvenvietė. Iš Maturio 1948 metų rudenį apie 240 lietuvių buvo perkelta į Balachtašą. Tremtiniai kirto mišką. Kaimo jau seniai nėra.

Miške likusios tik kapinaitės. 1990 metų ekspedicijos dalyviai rado tebestovinčių apie 10 aukštų kryžių. Kapinėse buvo palaidoti 35 lietuviai. 2012 radau tik keturis stovinčius aukštus kryžius. Gal kokie aštuoni gulėjo nuvirtę ir apaugę žolėmis.

2012 metais su Misija Sibiras projekto dalyviais atstatėme 10 kryžių ir patiesinome stovinčius.

Buvo pastatytas bendras naujas kryžius, atvežtas iš Lietuvos.

Ant jo yra lentelė su užrašu dviem kalbomis bylojanti, kad čia palaidoti lietuviai tremtiniai.

MIZIUGOLAS

Miziugolas buvo maždaug už 35 km į pietvakarius nuo Taštyo, Maturo upės kairiajame krante. 1948 metais iš Alytaus, Varėnos rajonų atitremta 17 šeimų (67 žmonės), o 1949 metais – 7 šeimos iš Ukrainos. Kaime tuo metu buvo apie 40 namų. Lietuviai iš pradžių gyveno barakuose po 10-12 šeimų. Vėliau nusipirko arba pasistatė namelius. Pradėjo auginti gyvulius ir sodinti daržus. Visi tremtiniai kirto ir plukdė mišką, vasarą šienavo. 1958 metais lietuviai pradėjo grįžti į Lietuvą. Jiems išvykus dar šeštajame dešimtmetyje kaimas sunyko. Dabar teritorija apaugusi krūmais, dilgėlėmis ir kitokiomis žolėmis.

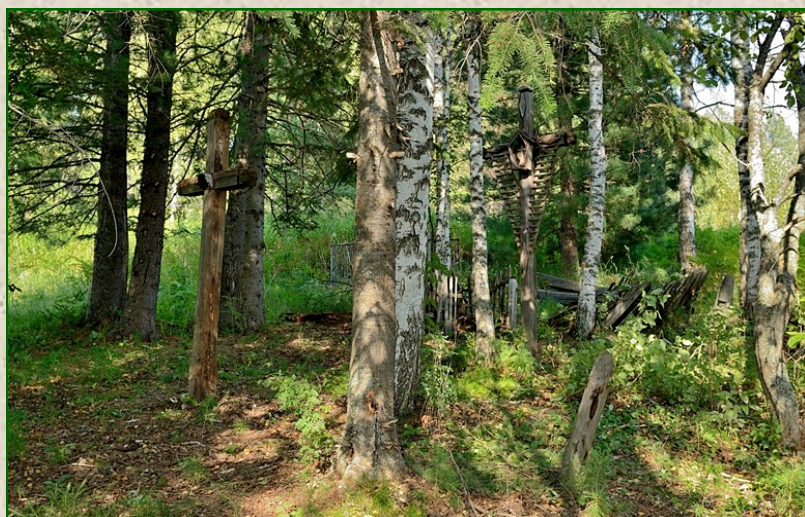
Iš Maturo galima atvažiuoti tik visureigiu transportu. Tiltų per upelius taip pat nėra.

Kapinės yra vakarinių Sajanų priekalnėse, taigoje, kairiajame Matūro upelio krante (kairysis Abakano intakas). 2012 m. radome 11 kapelių.

Velička Adomas

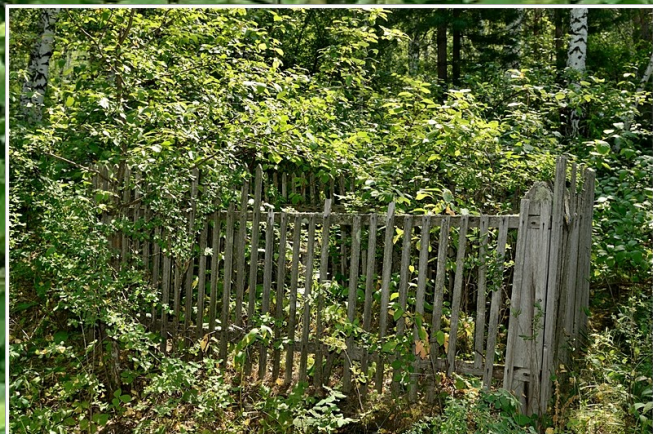
Du kryžiai nuvirtę. Palaikai išvežti?

MALYJE ARBATAI

1948 metais iš Alytaus, Lazdijų ir Varėnos į Čechaną, esantį maždaug už 30 km. į pietus nuo Malyje Arbatai kaimo, atitrėmė kelis šimtus žmonių. Tremtiniai buvo apgyvendinti žeminėse. Jie kirto mišką, gabeno rąstus prie upių ir plukdė. Dalis Čechane statė barakus, į kuriuos vėliau ir persikėlė gyventi. Trūko maisto. Po kelių mėnesių seneliai ir invalidai buvo perkelti į Arbatus.

Kapinės yra įkalnėje tarp Arbatų ir Malyje Arbatų kaimų.

Radau 25 kapus, o mirė apie 30 žmonių.

Taštypo rajono civilinės metrikacijos skyriaus mirties įrašai:

Nr.	Pavardė	Vardas	Mirties data	Amžius	Mirties priežastis
1.	Karamonas	Algimantas	1948. 06. 23	1,5 m.	Nusinuodijo
2.	Tomaševič	Ivan	1948. 11. 14	73 m.	Skrandž. vėžys
3.	Sušinskas	Kęstutis	1948. 10. 15	8 d.	
4.	Armonas		1948. 07. 23		Tymai
5.	Vnušauskas	Kazys	1948. 11. 19	78 m.	Plaučių TBC
6.	Muksonas	Antanas	1949. 07. 13	66 m.	Plaučių TBC
7.	Movcekaitė	Genė	1949. 07. 17	14 m.	Deš. kojos lūžis
8.	Černiauskas	Albinas	1949. 11. 22	80 m.	Širdies dekompresija
9.	Daugėlaitė	Ona	1950. 02. 13	3 m.	Spazmorgija
10.	Stanokas	Antanas	1950. 05.26	20 m.	Pleuritas
11.	Zejaničkas	Jurgis	1950. 07. 31	70	Širdies yda
12.	Gegužienė	Marija	1950. 07. 29	66 m.	Širdies yda
13.	Gegužytė	S.	1950. 10. 01	20 m.	
14.	Gylienė	Ona	1950. 10. 27	55 m.	Reumatizmas
15.	Gerbenytė	Angele	1950. 10. 18		
16.	Jakutytė	Anelė	1950. 11. 09	66 m.	
17.	Vilkelytė	Onutė	1951. 10. 19	3 mėn	Plaučių uždeg.
18.	Gegužytė	Ona	1951. 08. 07.	1,5m.	Dispepsija
19.	Žekavičienė	Ona	1951. 07. 09	75 m.	Širdies yda
20.	Damanskas	Juozas	1952. 02. 12	27 m.	Diskompens. širdis
21.	Bandažys	Adomas	1952. 03. 01	63 m.	Plaučių TBC
22.	Jonavičius	Juozas	1952. 04. 14	47 m.	Smegenų sukrėt.
23.	Maldonis	Bernardas	1952. 04. 12	84 m.	Dekompens. šidis
24.	Jazovitaite	Elena	1952. 07. 16		Užmušė medis
25.	Stiegiukas	Juris	1952. 10. 21	61 m.	Plaučių TBC
26.	Gylytė	Adele	1952. 12. 16	20 m.	Plaučių TBC
27.	Valiužienė	Kazė	1953. 06. 30	66 m.	Skrandžio vėžys
28.	Supranavičius	Antanas	1953. 04. 17	69 m.	Skrandis
29.	Targožytė	Aldona	1953. 12. 24		3-čio laipsn. nudegimas
30.	Milčius	Viktoras	1953. 10. 03	31 m.	Širdies yda

Kapinės aptvarkė 2012 metais projekto MISIJA SIBIRAS dalyviai.

KRASNYJ KAMEN

Krasnyj Kamen kaimas yra už 50 km. į šiaurę nuo Abakano. Šalia plento Krasnojarskas–Abakanas (M54). Kaimas baigia sunykti.

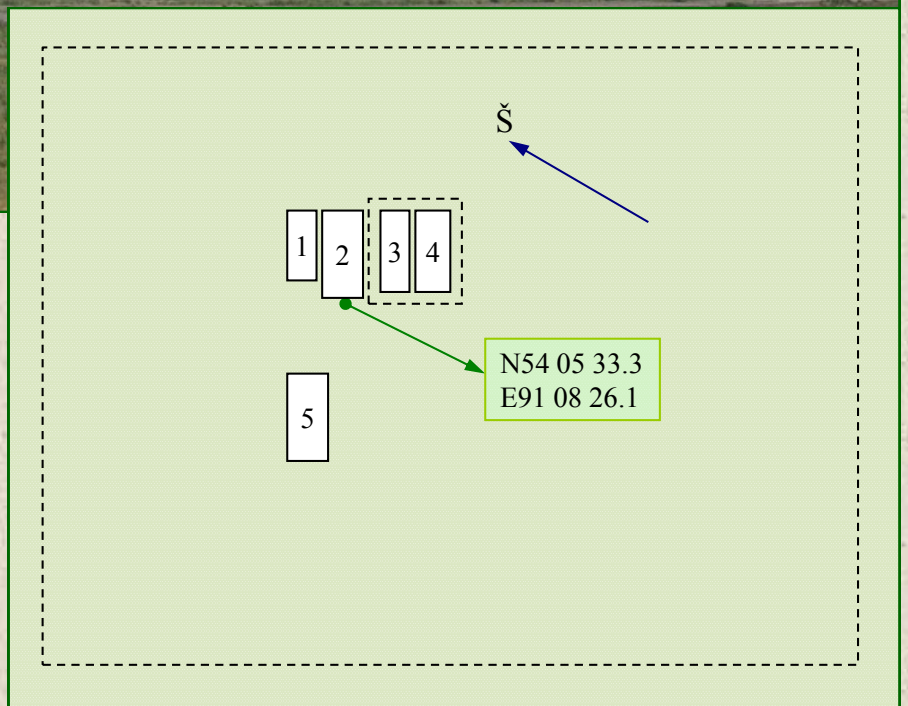

Kapinėse radau tik vieną katalikišką, iš vamzdžių suvirintą, kryželį. Kaip mums paaiškino vietinis gyventojas – jį suvirino apie 1990 m atvažiavę giminaičiai iš Lietuvos. Ant metalinio kryžiaus yra metalinė lentelė, bet nieko jau negalima perskaityti. Šalia yra tvorelės likučiai ir įduba. Panašu, kad palaikai čia iškasti.

BORODINO

Už 8 km. nuo plento Krasnojarskas – Abakanas (M54) yra Borodino kaimas. Tai buvęs tarybinio ūkio centras, kuriame gyveno ir dirbo lietuviai. Sutikome Alksandrą Leitį, gimusį 1956 m. Tai latvišką pavardę turintis pilietis, kurio mama vokiečių, dar prieš karą gyvenusi Rusijoje. Kaip tėvas pateko į Rusiją jis negalėjo (o gal ir nenorėjo) paaiškinti. Vieną supratome, kad jis buvo ne tremtinys.

Kapinės yra šalia kaimo ant kalvelės, gerai matomos atvažiuojant į kaimą. Čia radome keturis lietuviškus kapelius, iš kurių vienas su užrašu. Ant kitų užrašų nėra, kryželiai nuvirtę ir apipuvę, bet visų kapų tvorelės suglaustos ir to paties stiliaus.

Dar vienas kapas yra už 9 metrų, bet jis gali būti ir ukrainietiškas arba vokiškas.

SARALA

Saralos gyvenvietė yra už 20 km. į šiaurės rytus nuo rajono centro Ordžonikidzevskio, Saralos upės kairiajame krante. Į šią gyvenvietę 1941 metais atitrėmė Pavolgio vokiečių, 1943 metais – kalmukų. Beveik visi jie mirė nuo bado ir šalčio. 1948 metais iš Lazdijų, Marijampolės rajonų buvo ištremta į netoliese buvusius Cibulos ir Juziakų kaimus.

Po 1950 metų apie 100 tremtinių šeimų persikėlė į Saralą. Lietuvių tarpe buvo ūkininkų, mokytojų, gydytojų, inžinierių. Gyvenvietė driekėsi 4 km. upės slėnyje. Didžioji jos dalis priklausė Ijuso miško pramonės ūkiui, o kita – daržininkystės tarybiniam ūkiui, kuris daržovėmis aprūpindavo netoliese buvusias aukso kasyklas.

Lietuviai apie metus gyveno vokiečių ir vietinių gyventojų namuose, o paskui pasistatė namus. Jie kirtė ir plukdė mišką, dirbo lentpjūvėse, aukso kasyklose, statybose ir žemės ūkio darbuose. 1957 metais tremtiniai pradėjo grįžti į Lietuvą.

Moksleivių ekspedicija 1990 metais Saraloje rado 9 gyvenančius tautiečius.

Saraloje dabar (2012 m.) gyvena tik du lietuviai, tai Juozas Rutkauskas ir Valerija Vaškevičiūtė.

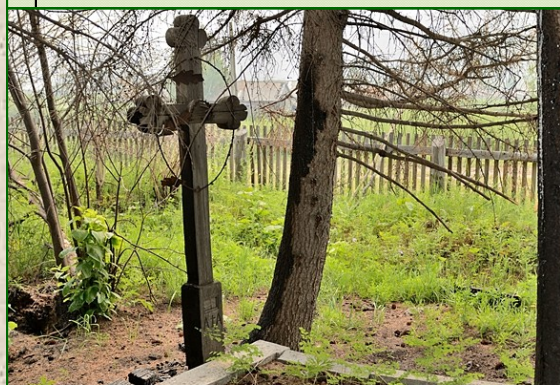
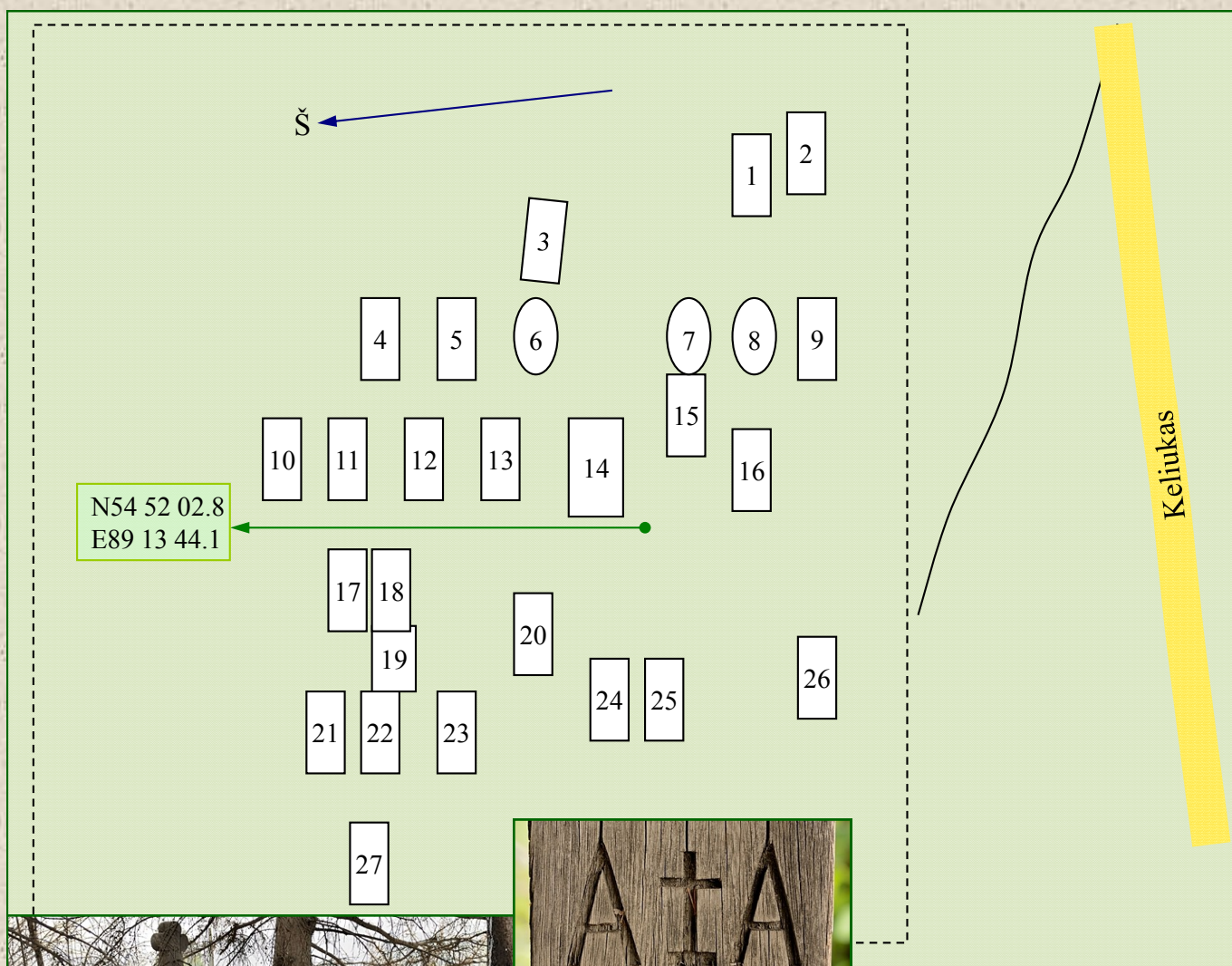

Juozas buvo ištremtas 1948 metais iš Lazdijų rajono. Ištrėmė tėvus, senelį ir seserį.

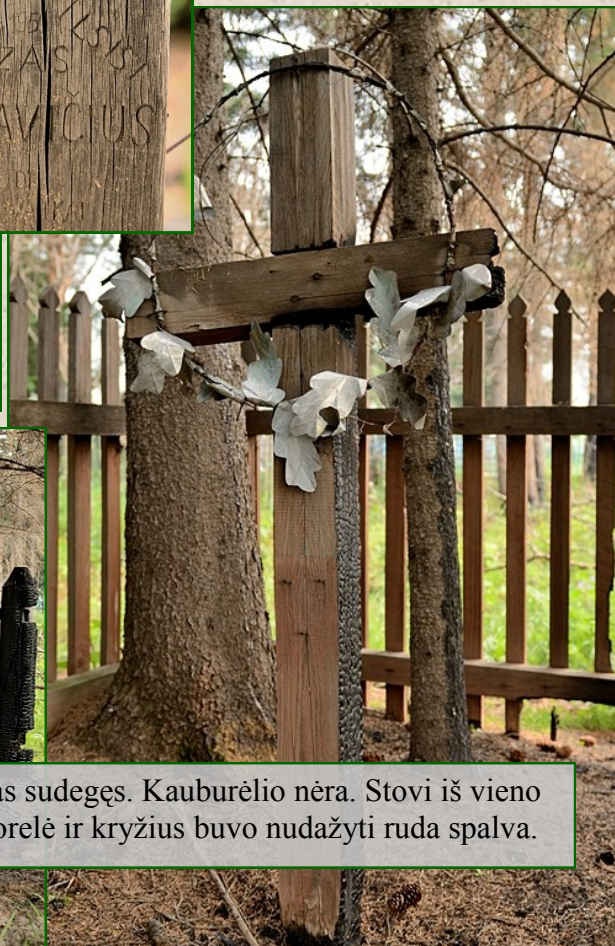

Kapinės yra šiaurės vakarų pusėje. Jau iš tolo matėsi apdegusios eglės ir pušys centrinėje dalyje. Čia neseniai buvo gaisras, bet jis matyt greitai buvo užgesintas ir tik keli kapai apdegė (du lietuvių).

Tarp trijų eglių yra betoninis antkapis ir stovi apdegęs medinis kryžius su užrašu apačioje

Medinė tvorelė, kurios vienas šonas sudegęs. Kauburėlio nėra. Stovi iš vieno šono apdegęs medinis kryžius. Tvorelė ir kryžius buvo nudažyti ruda spalva.

Susmukusi medinė tvorelė ir žolėmis apaugęs kauburėlis. Žolėse guli nedidelis medinis kryžius.

Tarp keturių eglių į žemę įsmėgęs betoninis antkapis.

Medinė tvorele aptvertas kapas. Yra betoninis antkapis. Auga trys eglės. Stovi paremtas į tvorą medinis kryžius.

Ant kapo auga daug eglių. Kapas aptvertas medine, rudai dažyta tvorele. Yra monolitinis betoninis antkapis ant kurio išlietas kryžius. Stovi medinis neaukštas kryžius su lentele. Užrašo jau nematyti.

Neaukšta, apsamanojusi ir jau aplūžusi tvorelė. Žolėmis apaugęs kauburėlis.

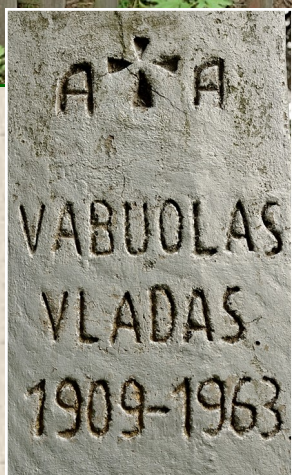
Apipuvusi tvorelė ir žolėmis apžėlęs antkapis. Ant aukšto betoninio postamento yra metalinis, su ornamentais, kryžius. Ant postamento yra užrašas.

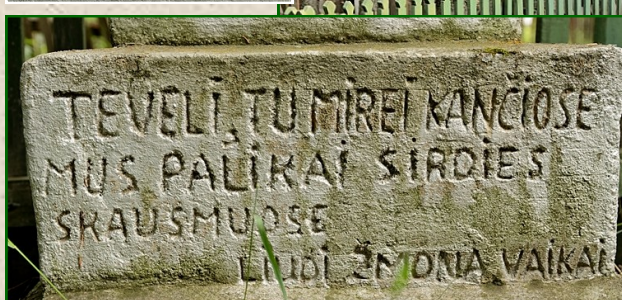
Betoninis monolitinis antkapis ir stovi nedidelis medinis kryžius.

Neaukšta tvorelė. Viduje auga kelios eglės. Yra betoninis antkapis ir nedidelis medinis kryželis.

Žaliai dažyta tvorelė, betoninis antkapis ir aukštas postamentas, kurio viršuje – metalinis kryžius su saulute.

Įduba. Tarp dviejų eglių stovi pakrypes medinis kryžius.

Monolitinis betoninis antkapis ir nieko daugiau.

Žalia spalva nudažyta tvorelė ir kryžius, kuris pritvirtintas prie tvorelės. Panašu, kad kapas neseniai aptvarkytas.

Tvorelė, samanomis apaugęs kauburėlis ir nedidelis, melsvai dažytas, medinis kryžius su medine lentele.

Mažas plotelis aptvertas tvorele. Kauburėlio nėra.

Ruda spalva buvo nudažyta tvorelė ir žolėmis apaugęs kauburėlis.

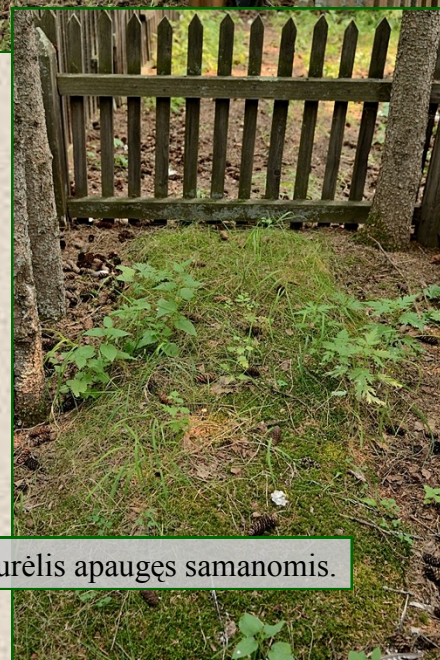
Neseniai šviesiai nudažyta tvorelė ir stovi aukštokas (apie 3 m. aukščio) kryžius. Kryžius be užrašų ir matosi, kad padarytas neseniai.

Buvusi rudai dažyta tvorelė ir medinis neaukštas kryžius. Kampuose auga trys eglės.

Tvorelė ir kelios augančios eglės. Yra kauburėlis apaugęs samanomis.

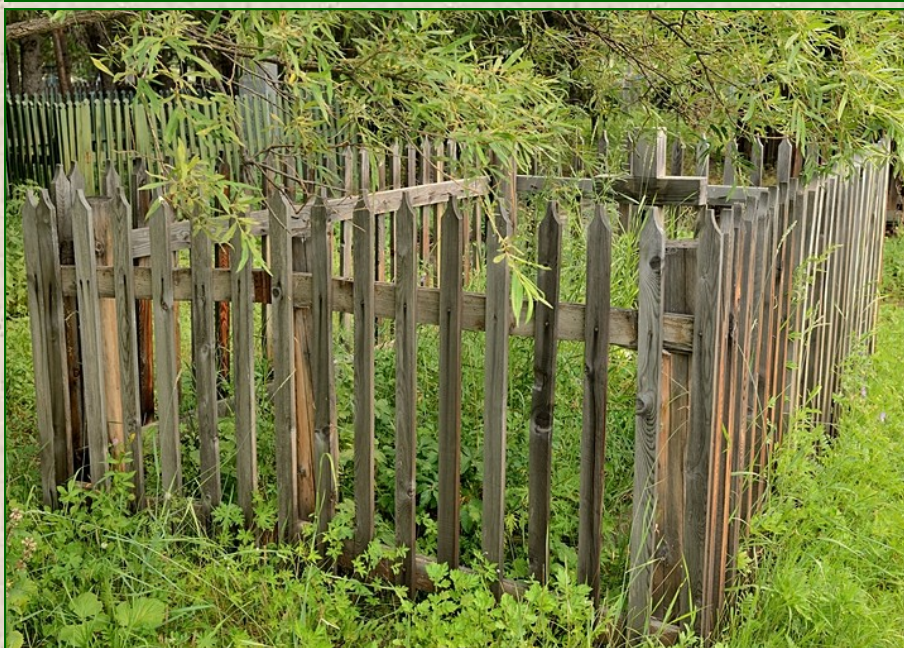

Tvorelė nudažyta žalia spalva ir toks pat kryžius atremtas į tvorelę. Kryžius yra su "nameliu". Ant kapo yra monolitinis dviejų lygių antkapis su kryžiumi.

Aplūžusi tvorelė ir betoninis tuščiaviduris antkapis.

Nauja tvorelė, naujas žemas kryžius su metaliniu kryželiu ir kapas, apaugęs aukšta žole.

CIBULA

Cibula yra už 12 kilometrų į šiaurės vakarus nuo Saralos. 1948 metais daugiausiai iš Lazdijų, Marijampolės ir Alytaus rajonų buvo atitremtos 54 šeimos. Čia buvo ir kompozitoriaus, choro dirigento Viktoro Budrevičiaus tėvai ir broliai. Lietuviai buvo apgyvendinti keliuose miške pastatytuose barakuose. Viename barake gyveno po 40-50 žmonių. Vėliau pasistatė apie 20 namelių, parduotuvę, pirtį, kalvę, kontorą. Dauguma žmonių kirtu mišką ir vežė prie Čiornyj Ijuso upės ir pavasarį plukdė iki Kopjevo. Kiti tremtiniai dirbo statybose. Mažėjant aplinkiniams miškams, nuo 1950 metų lietuviai pradėjo keltis į Saralos gyvenvietę. Apie 1960 – uosius metus kaimas sunyko. 1990 metais moksleivių ekspedicija rado 8 lietuvių kapus:

1.	Samaravičius.
2.	Binkevičius.
3.	Binkevičiūtė.
4.	Žukauskaitė.
5.	Kizelienė.
6.	Skarnulis.
7.	Šalaševičius.
8.	Liudvinaitienė

O 2012 metais Cibuloje kapinių mes neradome, nors ir pravaikščiojome apie 7 km. Kaimo teritorija dalinai apaugusi medžiais ir krūmais. Visur auga aukšta žolė. Per visą teritoriją išilgai yra suartos didelės vagos. Jos suartos jau seniai ir visiškai skendi žolėse. Kaimo vietą galima pasiekti tik pėsčiomis arba visureigiu transportu.

JUZIAKAI

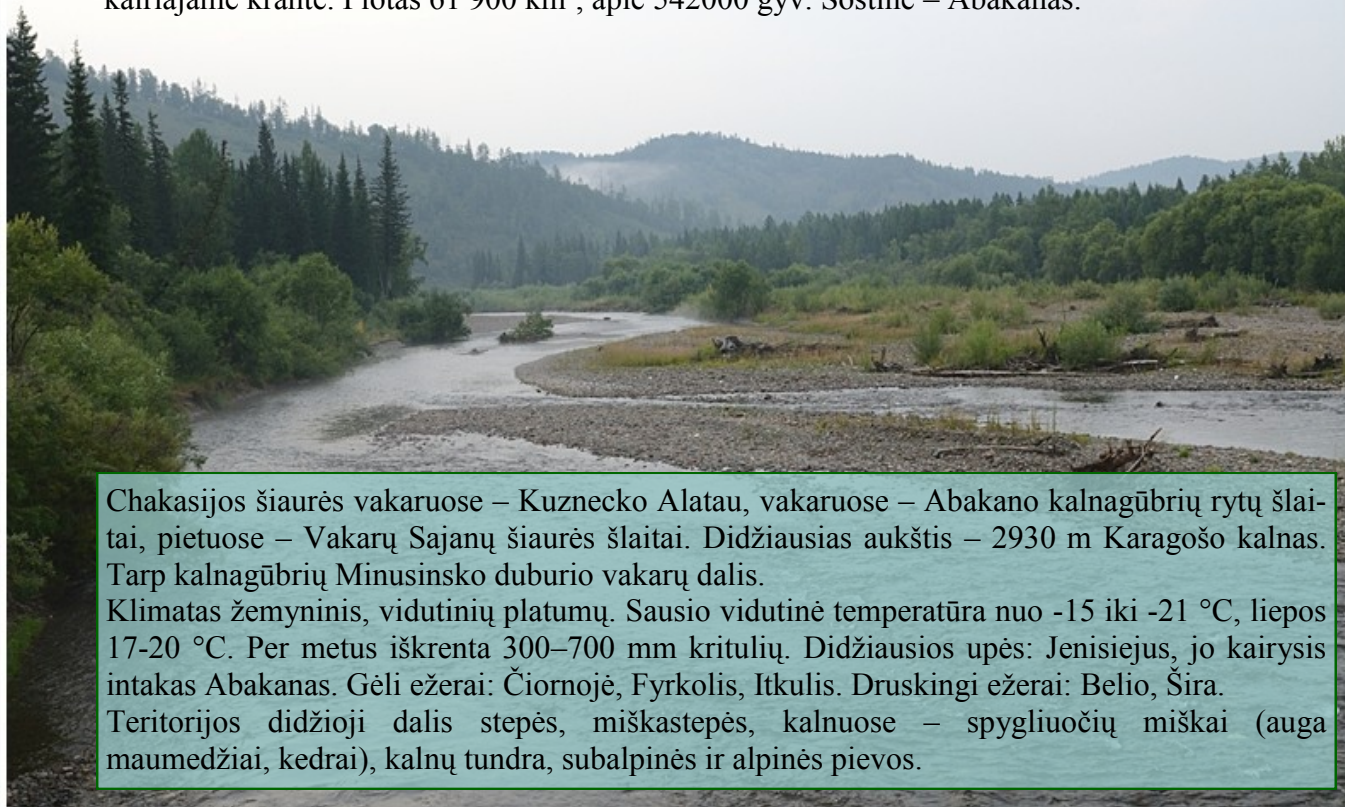

Juziakai buvo maždaug už 15 kilometrų į vakarus nuo Saralos, prie Juziakų upelio. 1948 metais iš Lietuvos buvo atitremta apie 50 ūkininkų šeimų. Po poros metų dar kelios šeimos atvyko iš Cibulos kaimo. 1949 metais atitremė apie 200 ukrainiečių šeimų. Gyveno apie 100 šeimų vietinių rusų. Tremtiniai kirto mišką ir gabeno prie upių, kur pavasarį plukdydavo.

Gyveno 2-4 kambarių nameliuose. Vaikai lankė septynmetę mokyklą. Mažėjant miškų tremtiniai pradėjo keltis į Saralos gyvenvietę. Septintajame dešimtmetyje kaimas visiškai sunyko. Dabar Juziakų gyvenvietės vietoje auga vešlus miškas. Nėra nei žymių, kad čia buvo kaimas. Pavyko surasti kapinaites, kurios baigia visiškai sunykti. Yra žinoma, kad ten yra palaidoti keli lietuviai, bet jų kapų identifikuoti jau neįmanoma.

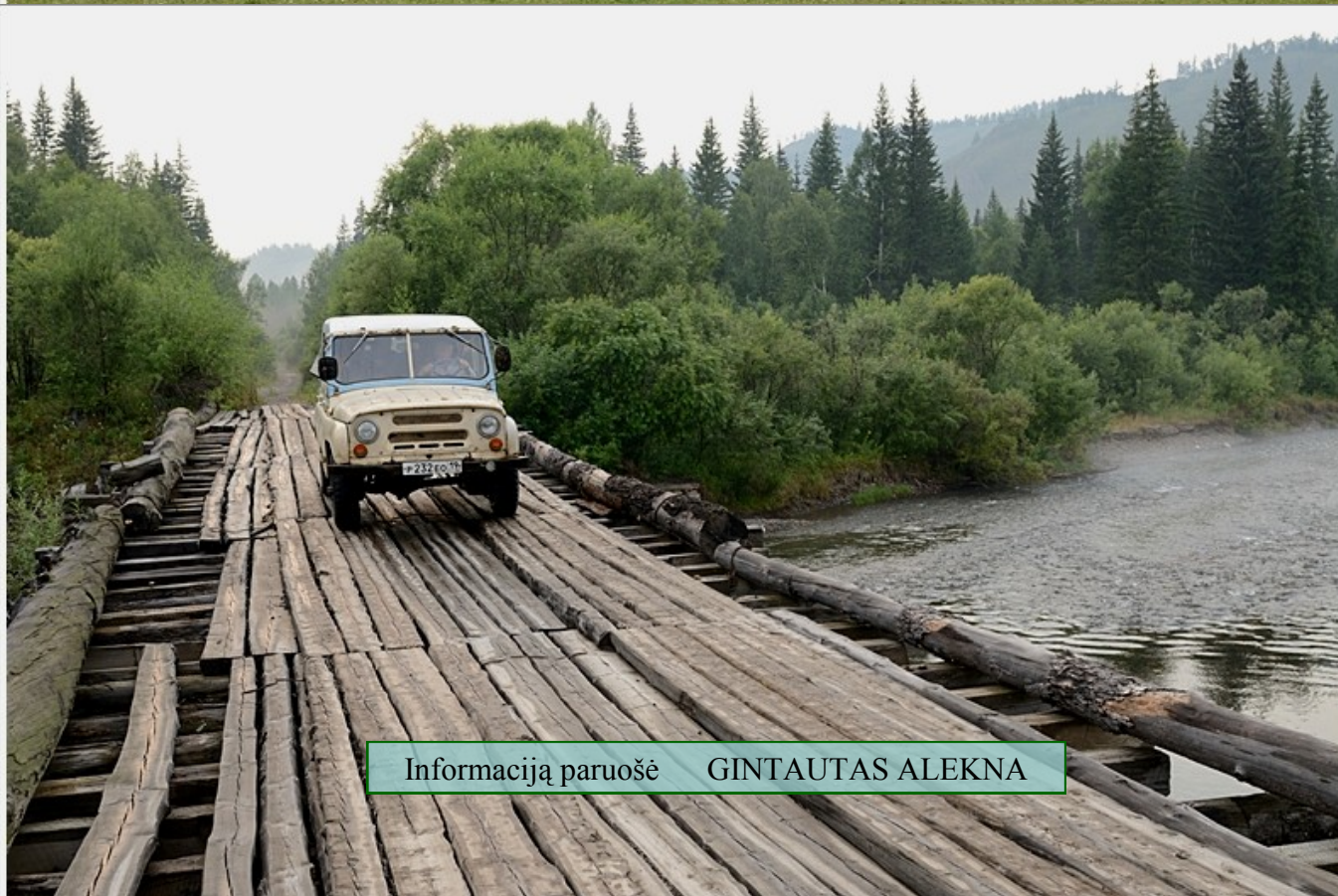
Chakasijos Respublika – Rusijos Federacijos respublika Rytų Sibiro pietuose, Jenisiejaus kairiajame krante. Plotas 61 900 km², apie 542000 gyv. Sostinė – Abakanas.

Chakasijos šiaurės vakaruose – Kuznecko Alatau, vakaruose – Abakano kalnagūbrių rytų šlaitai, pietuose – Vakarų Sajanų šiaurės šlaitai. Didžiausias aukštis – 2930 m Karagošo kalnas. Tarp kalnagūbrių Minusinsko duburio vakarų dalis.

Klimatas žemyninis, vidutinių platumų. Sausio vidutinė temperatūra nuo -15 iki -21 °C, liepos 17-20 °C. Per metus iškrenta 300–700 mm kritulių. Didžiausios upės: Jenisiejus, jo kairysis intakas Abakanas. Gėli ežerai: Čiornojė, Fyrkolis, Itkulis. Druskingi ežerai: Belio, Šira.

Teritorijos didžioji dalis stepės, miškastepės, kalnuose – spygliuočių miškai (auga maumedžiai, kedrai), kalnų tundra, subalpinės ir alpinės pievos.

Informaciją paruošė GINTAUTAS ALEKNA